

Asia: VN/33836/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain ja harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne valvontalain 1 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Kunnan hyte-järjestämistehtävän valvonta).

SOSTE kannattaa kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen järjestämistehtävän palauttamista vastaavan viranomaisvalvonnan piiriin, jonka kohteena se oli ennen valvontalain säätämistä.

Kunnan hyte-tehtävän valvonnassa tulee kiinnittää huomiota erityisesti järjestämislain 6 §:ssä säädettyyn kunnan velvollisuuteen edistää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Kuntien vastuu korostuu nykyisessä tilanteessa, jossa hyvinvointia ja terveyttä edistävää työtä tekevien järjestöjen valtionavustuksia on leikattu erittäin merkittävästi.

Valvonnassa on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että kunnat yhdenmukaisesti raportoivat siitä, miten ne tekevät järjestämislain mukaista yhteistyötä yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Erityisesti kuntien tulee raportoida, millä tavoin kunta on huolehtinut järjestöjen toimintaedellytysten ja vaikutusmahdollisuuksien edistämisestä.

Kuntien hyvinvointisuunnitelmissa olisi tarpeellista jatkossa kuvata järjestöille myönnettävät avustukset ja muu kunnan tuki järjestöille, kuten maksuttomat tai alennetun hinnan toimitilat. Toteutunut tuki tulee raportoida hyvinvointikertomuksissa.

Lupa- ja valvontaviraston valvonnan tulee kohdistua yksinomaan kunnan lakisääteiseen järjestämisvastuuseen. Ehdotettu sääntely ei saa johtaa siihen, että kunnalle kuuluva vastuu siirtyy välillisesti järjestöille tai muille yhteistyökumppaneille.

Kommenttinne valvontalain 4 §:ään ehdotetusta muutoksesta ja sen vaikutuksista (Vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön määritelmä).

SOSTE kannattaa tavoitetta täsmentää vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön määritelmää siten, että valvonta ja ennakkotarkastukset voidaan kohdentaa riskiperusteisesti asiakkaiden oikeuksien, turvallisuuden ja itsemääräämisoikeuden toteutumisen kannalta olennaisiin palveluihin.

Esitetty lain sanamuoto vaikuttaisi kuitenkin olevan osin ristiriidassa sen perustelujen kanssa. Esityksen pääasiallisessa sisällössä todetaan, että vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön määritelmää muutettaisiin siten, että ympärivuorokautisuus ei yksinään täyttäisi määritelmää. Lisäksi esitysluonnoksen sivulla 23 todetaan, että ”ympärivuorokautisuus sinänsä ei täyttäisi vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön määritelmää”. Ehdotettu sanamuoto ”sosiaalihuollon ympärivuorokautista palveluyksikköä tai muuta palveluyksikköä, jossa...” tarkoittaisi tavanomaisen laintulkinnan perusteella kuitenkin edelleen sitä, että ympärivuorokautisuus itsessään tekee sosiaalihuollon palveluyksiköstä vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavan palveluyksikön.

Sanamuotoa tulisi täsmentää vähemmän tulkinnanvaraiseksi. Määritelmä voitaisiin muotoilla esimerkiksi siten, että vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavalla palveluyksiköllä tarkoitetaan sosiaalihuollon palveluyksikköä, jossa tuotetaan palveluja erityistä tukea tarvitseville henkilöille, jossa henkilökunnalta edellytetään laaja-alaista erityisosaamista tai jossa voidaan käyttää asiakkaan itsemääräämisoikeutta rajoittavia toimenpiteitä. Tällöin ympärivuorokautisuus ei jäisi itsenäiseksi määritelmän täyttäväksi perusteeksi.

Kommenttinne valvontalain 9 §:ään ja 24 §:n 1 momenttiin ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Palveluntuottajan henkilöstön kielitaidosta huolehtiminen)

Henkilöstön riittävä kielitaito on keskeinen osa asiakas- ja potilasturvallisuutta sekä palvelujen laatua. Asiakkaan ja potilaan on voitava ymmärtää palveluaan, hoitoaan ja oikeuksiaan koskevat tiedot sekä tulla itse ymmärretyksi palvelutilanteessa. SOSTE kannattaa sitä, että palveluntuottajan vastuuta henkilöstön kielitaidosta täsmennetään ja että vastuu koskee myös vuokratyövoimaa ja alihankintana hankittua henkilöstöä silloin, kun nämä osallistuvat palveluntuottajan lukuun palvelujen toteuttamiseen. Perusteltua on myös, että palvelunjärjestäjän tulee omavalvonnallaan varmistaa henkilöstön riittävä kielitaito järjestämisvastuulleen kuuluvissa palveluissa.

Kyse on asiakkaan ja potilaan tiedonsaantioikeuden, itsemääräämisoikeuden sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden turvaamisesta. Siksi veloitteen toimeenpanossa on huomioitava myös viittomakieltä käyttävien, selkokieltä tarvitsevien, puhevammaisten, muistisairaiden sekä muiden

erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden oikeus tosiasiallisesti ymmärrettävään vuorovaikutukseen ja ymmärretyksi tulemiseen.

Kielitaitovaatimusten tulee kuitenkin olla oikeasuhtaisia suhteessa työntekijän työtehtäviin ja asiakkaiden tarpeisiin. Ne eivät saa tarpeettomasti vaikeuttaa henkilöstön työllistymistä tai palvelujen saatavuutta.

Kommenttinne valvontalain 18 §:ään ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Velvoitteidenhoitoselvityksen pyytäminen ja laatiminen)

Palveluntuottajan taloudellisen luotettavuuden ja lakisääteisten velvoitteiden hoitamisen arviointi on osa asiakas- ja potilasturvallisuuden sekä palvelujärjestelmän luotettavuuden turvaamista. Siten velvoitteidenhoitoselvityksen pyytämistä ja laatimista koskevan sääntelyn täsmentäminen on kannatettavaa.

Tietojen pyytämisen tulee kuitenkin olla oikeasuhtaista ja rajautua valvontatehtävän kannalta tarpeellisiin tietoihin. Menettely ei saa tarpeettomasti lisätä erityisesti pienten palveluntuottajien hallinnollista taakkaa.

Valvonnassa tulee pyrkiä myös toimijoiden tosiasialliseen yhdenvertaisuuteen valvonnan kohteina. Sosiaali- ja terveyspalveluja tuottaa myös kansainvälisiin konserni-, omistus- tai määräysvaltarakenteisiin kuuluvia palveluntuottajia. Jos valvonta kohdistuu käytännössä vain niiden Suomessa toimiviin yhtiöihin, taloudellista luotettavuutta, tosiasiallisia määräysvallan käyttäjiä ja riskienhallintaa koskevaa olennaista tietoa voi jäädä valvonnassa huomioimatta.

Tällöin riskinä on, että pienten ja rakenteeltaan yksinkertaisten toimijoiden taustat ja velvoitteiden hoitaminen tulevat arvioiduiksi kattavammin kuin suurten ja monimutkaisiin konsernirakenteisiin kuuluvien toimijoiden tosiasiallinen tausta ja määräysvalta. Tämä voi johtaa siihen, että selvitysvelvoitteet ja tietopyynnöt kuormittavat suhteellisesti eniten pienimpiä toimijoita, vaikka valvonnan kannalta olennaiset riskit eivät välttämättä ole niissä suurimmat.

Kommenttinne valvontalain 24 §:ään ehdotetuista 2 ja 3 momentista ja niiden vaikutuksista (Palvelunjärjestäjän omaavaltointaan ja lastensuojelun sijaishuollon valvontaan liittyvät tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet)

Palvelunjärjestäjän omaavaltointaan ja hyvinvointialueen lastensuojelulakiin perustuvat valvontatehtävät edellyttävät riittäviä tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuksia. Ilman mahdollisuutta saada valvontatehtävän kannalta välttämättömiä tietoja omaavaltointaan ja lastensuojelun sijaishuollon valvonta voivat jäädä muodollisiksi. Tältä osin SOSTE pitää ehdotettuja muutoksia kannatettavina.

Palvelunjärjestäjän omavalvonnassa tapahtuvan asiakastietojen käsittelyn tulee kuitenkin rajautua välttämättömään ja olla selkeästi sidottu omavalvonnan toteuttamiseen. Sääntelyn toimeenpanossa tulee varmistaa, että asiakastietojen käyttöä seurataan ja että tietojen käsittelyyn liittyvät vastuut ovat selkeät.

Lastensuojelun valvontatehtäviin liittyviä tiedonsaanti- ja tarkastusoikeuksia käytettäessä tulee huolehtia siitä, että toimet ovat lapsen edun turvaamisen kannalta välttämättömiä ja oikeasuhtaisia.

Kommenttinne valvontalain 26 ja 27 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Omavalvonnan raportointi)

Omavalvonnan raportointivälin pidentämistä neljästä kuukaudesta kuuteen kuukauteen on perusteltu esitysluonnoksessa lähinnä toteamalla, että ”neljän kuukauden raportointijaksoa on pidetty liian tiheänä ja kuormittavana”.

Omavalvonnassa on kyse jatkuvaluonteisesta toiminnasta, jossa havaittuihin puutteisiin tulee puuttua viivytyksettä. Jos omavalvonta toimii valvontalain tarkoittamalla tavalla, siitä raportointikin perustuu kirjauksiin, jotka olisi joka tapauksessa tehty. Raportoinnin ei siten pitäisi itsessään merkittäväällä tavalla lisätä toimijoiden kuormitusta.

Tästä näkökulmasta raportointivälin pidentäminen ei yksin vaikuta erityisen johdonmukaiselta keinolta vähentää omavalvonnasta aiheutuvaa kuormitusta.

SOSTE katsoo, että ehdotuksen perusteluja tulisi tältä osin täydentää. Mikäli raportointiväliä pidennetään, on varmistettava, ettei muutos heikennä omavalvonnan ajantasaisuutta, havaittujen puutteiden viivytyksetöntä korjaamista tai asiakkaiden, potilaiden ja heidän läheistensä mahdollisuutta saada tietoa palvelujen laadusta ja turvallisuudesta.

Kommenttinne valvontalain 2 ja 28 §:ään ehdotettavista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Vuokratyöntekijöiden rikostaustan selvittäminen)

SOSTE pitää ehdotettua muutosta kannatettavana. Iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden palveluissa työskentelevien vuokratyöntekijöiden rikostaustan selvittäminen vastaavin edellytyksin kuin palveluntuottajan oman henkilöstön osalta on perusteltua asiakkaiden turvallisuuden ja koskemattomuuden turvaamiseksi.

Kommenttinne valvontalain 45 §:ään ehdotetuista muutoksista ja niiden vaikutuksista (Viranomaisvalvonnan tiedonsaantioikeudet)

SOSTE pitää ehdotettuja muutoksia kannatettavina. Viranomaisvalvonnan tehokas toteuttaminen edellyttää, että sosiaali- ja terveysministeriöllä ja Lupa- ja valvontavirastolla on mahdollisuus saada

valvontatehtäviensä kannalta välttämättömät tiedot myös henkilöstöä vuokraavilta yrityksiltä ja muilta ehdotetussa säännöksessä mainituilta tahoilta.

Kommenttinne 47 a §:n sääntelystä koskien Pohjanmaan hyvinvointialueen tehtäviä, ohjausta ja rahoitusta kansallisena asiakas- ja turvallisuuden asiantuntijaviranomaisena.

Ei lausuttavaa.

Kommenttinne väliaikaisen sääntelyn voimassaolon ja julkisten palveluntuottajien siirtymäajan jatkamisesta ja niiden vaikutuksista

SOSTE pitää väliaikaisen sääntelyn jatkamista perusteltuna. Soteri-rekisteröintimenettelyn ruuhkautuminen ja käsittelyaikojen pituus eivät saa estää pienimuotoisen ja asiakas- ja potilasturvallisuuden näkökulmasta vähäriskisen palvelutoiminnan aloittamista. Sääntelyn jatkaminen on perusteltua palvelujen saatavuuden ja pienten palveluntuottajien toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Suhtaudumme kriittisesti julkisten palveluntuottajien siirtymäajan jatkamiseen. Valvontalain tavoitteena on ollut julkisten ja yksityisten palveluntuottajien yhdenmukainen rekisteröintimenettely. Julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvollisuuden lykkääminen vuoteen 2032 merkitsee, että yksityiset ja järjestötaustaiset palveluntuottajat joutuvat pitkään kantamaan rekisteröintimenettelystä aiheutuvan hallinnollisen ja taloudellisen kuorman ilman, että julkiset palveluntuottajat ovat vastaavalla tavalla järjestelmän piirissä.

Soteri-maksujen tasoa ja määräytymisperusteita on välttämätöntä tarkastella jo ennen julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvollisuuden voimaantuloa. Maksuja tulee kohtuullistaa ja porrastaa erityisesti pienille palveluntuottajille. Rekisteröintimenettely ja siihen liittyvät maksut eivät saa muodostua esteeksi järjestötaustaisten palveluntuottajien toiminnalle tai kaventaa palvelujärjestelmän monimuotoisuutta.

Muut kommenttinne esitysluonnoksesta

Ei muuta kommentoitavaa.

Metsätähti Patrik
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry